

WIERE WINST: BREDE WOLFEART IN FRYSLÂN

DRS. Jacqueline Hofstede

Common Good Ondernemer en Expert Brede Welvaart, SDGs en Circulaire Economie

DR. TAEKE TUINSTR

ONDERZOEKER NHL STENDEN "VITALE ECONOMIE"

hogeschool

Fragen oan de minsken yn de seal

Wat is wiere winst foar jo ?

Efkes foarstelle

Taeke Tuinstra en Jacqueline Hofstede

Taeke Tuinstra

Dosint ûndersiker fitale ekonomy NHL Stenden

Jacqueline Hofstede

Maatskiplik ûndernimmer - YNOVA

Spesjalist brede wolfeart en circulair ûndernimme

Economy for the Common Good

Green Economics &
Process Optimization

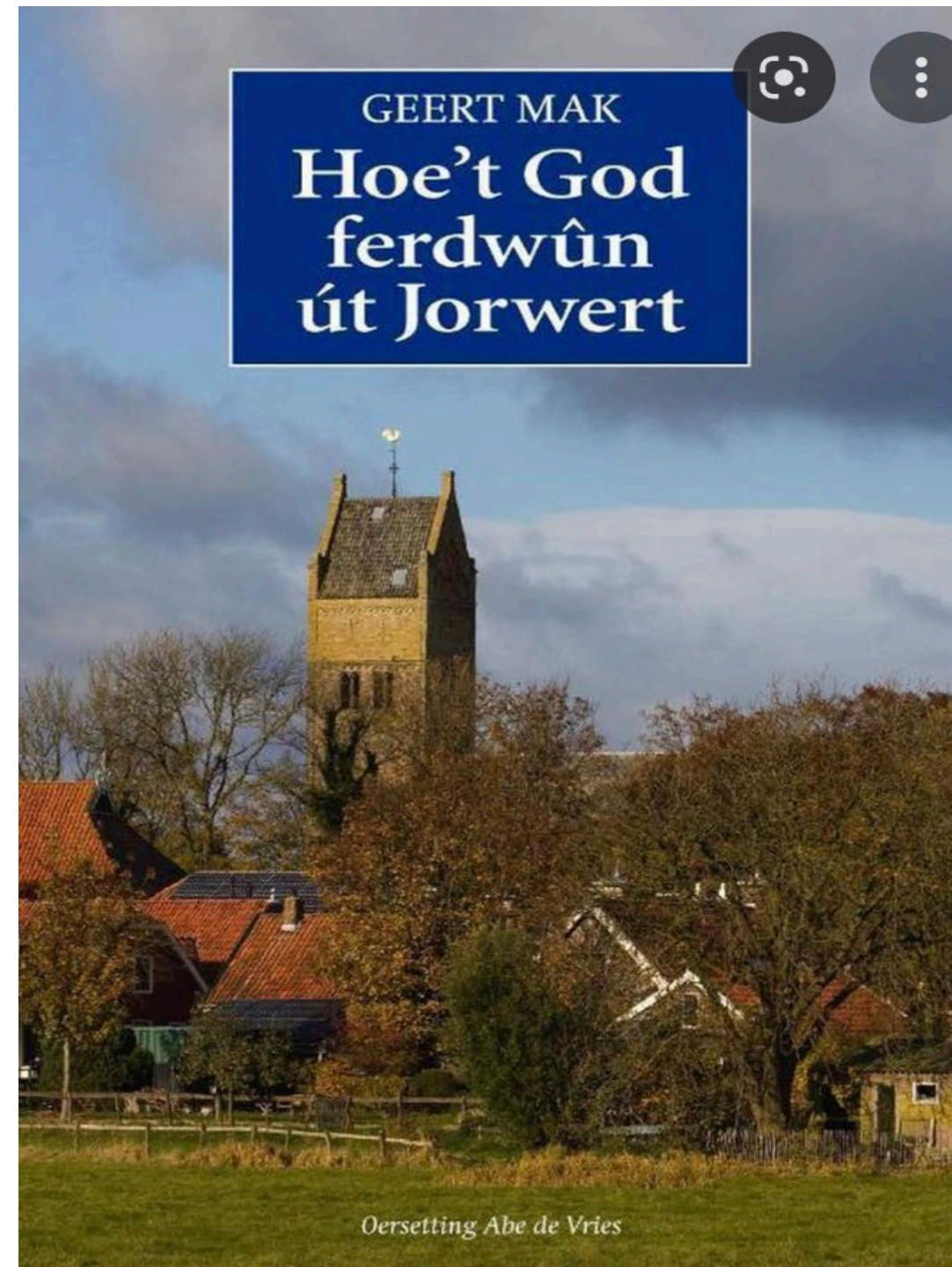

We are not living in an era of change

We are living in a change of era!

Stille transformatie in Fryslân na 1945
Door de mechanisatie van de landbouw
en grootschalig gebruik fossiele brandstoffen

Om te beginnen dit sitaat.....

Een fietser is een ramp voor de nationale economie: hij koopt geen auto's en leent geen geld om te kopen. Hij betaalt geen verzekeringen. Hij koopt geen brandstof en betaalt niet voor benodigd onderhoud en reparaties. Hij hoeft niet betaald te parkeren. Hij creëert geen serieuze ongelukken. Hij heeft geen brede snelwegen nodig. Hij wordt niet dik.

Gezonde mensen zijn nodig noch nuttig voor de economie. Ze kopen geen medicijnen. Ze gaan niet naar ziekenhuizen of artsen. Niets wordt toegevoegd aan het BBP (Bruto Binnenlands Product).

Aan de andere kant, elk nieuw McDonald's restaurant creëert ten minste dertig banen: tien cardiologen, tien tandartsen en tien diëtisten en voedingsexperts, en natuurlijk, de mensen die in het restaurant werken.”

Wêrom stribje wy nei ekonomyske groei?

Roosevelt

Roosevelt, 12-02-1945:

“more goods produced, more jobs, more trade, and a higher standard of living for us all”

- Einddoel: Vrede
Subdoel: Welvaart
Middelen: Economische activiteiten

Oarsprong Bruto Binnenlânsk Produkt

- 100 jaar voor de publicatie van het boek 'Wealth of Nations' van Adam Smith (1776), deed William Petty al soortgelijke exercities om belastinggrondslag te berekenen voor de bekostiging van oorlog Engeland/Wales tegen Lage Landen.
- Einde 19e eeuw hadden we al last van allerlei (economische) crises. Om een soort barometer te ontwikkelen en crises te voorspellen, werd bijvoorbeeld de Harvard conjunctuurbarometer ontwikkeld (rond WO I)
- Kuznets ontwikkelde bijna 90 jaar geleden het Bruto Binnenlands Product (BBP) als grondlegger van de hedendaagse maatstaf voor het collectieve zweet van miljoenen burgers.

Goals for more growth should specify more growth of what and for what.” (Kuznets, 1934)

Praktyk: middel wurdt subdoel en einddoel wurdt net berikt

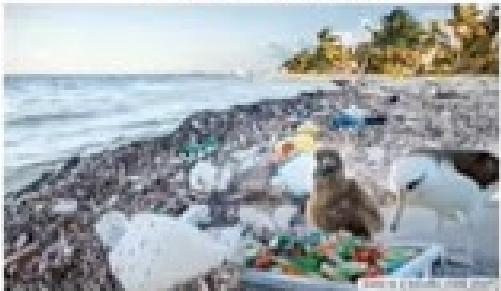
Overpopulation

Income inequity

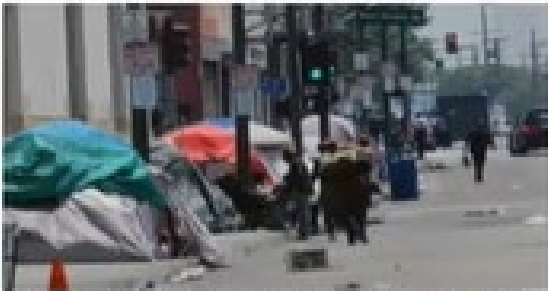
Climate Change

Pollution

Resource Scarcity

Homelessness and squalid living conditions

media

Trouw

VERDIEPING OPINIE RELIGIE&FILOSOFIE DUURZAAMHEID&NATUUR

Hoe Nederland zijn welzijn opofferde aan welvaart

Na 1960 stijgt de welvaart in Nederland, gemeten in harde gulden, maar delft welzijn het onderspit.

Figure 1 Income and happiness in the USA

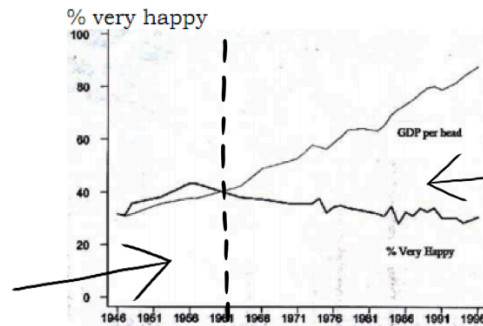

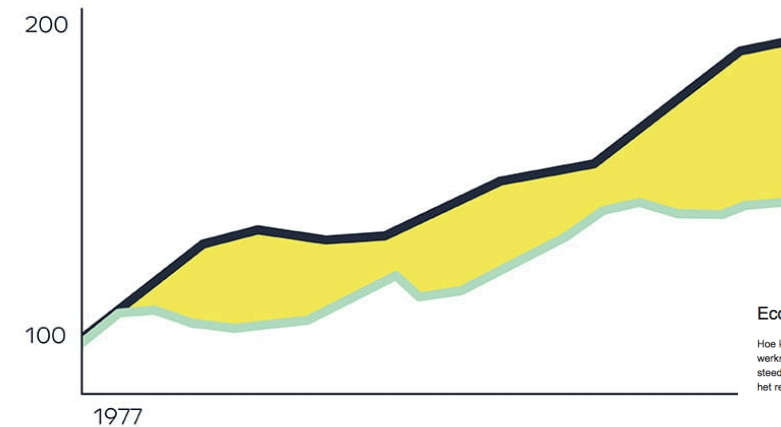
Figure taken from Layard (2005)
GDP = Gross Domestic Product, which is the total value of the annual amount of goods and services produced within a country, regardless of whether they are produced by its citizens.

OVER-ONTWIKKELING:
WELVAART GROEIT
TEN KOSTE VAN
WELZIJN

ONTWIKKELING:
WELVAART GROEIT
TEN BATE VAN
WELZIJN

Wat bedoelen jullie met fantoomgroei?

Sander: 'De aanleiding voor ons boek is een rapport van RaboResearch uit 2018, waaruit blijkt dat sinds de jaren '80 de Nederlandse economie met tientallen procenten is gegroeid en de reële inkomens vrijwel niet. Wij waren verbaasd, hoe kon het dat niemand zich daar boos over maakte? We besloten twee jaar geleden op onderzoek uit te gaan en een boek te schrijven. Fantoomgroei omschrijven wij als economische groei die een groot deel van de mensen niet terugzien in hun portemonnee. Er zit een gat tussen de snelgroeïende economie en de achterlopende inkomens. Veel mensen zien de groei niet terug in hun [salaris](#), het blijft een fantoom, een spook.'

Bovenste lijn bedrijfsleven, onderste Nederlandse inkomens.

Economische groei is fantoomgroei

Hoe kan het dat de economie blijft groeien en bedrijven steeds meer winst maken en dat werknemers dat al jaren niet merken in hun loonzakje? In Fantoomgroei lezen we waarom we steeds harder werken voor steeds minder geld. En dat de hang naar groei geen noodzaak is, maar het resultaat van een verhaal dat we zijn gaan geloven. Een fantoom.

De rijken rijker en de armen armer

De wake-up call kwam in 2018. Toen Sander Heijne (onderzoeksjournalist en historicus) en Hendrik Noten (bestuurskundige) het rapport van RaboResearch lazen. Daaruit blijkt dat de Nederlandse economie sinds de jaren '80 met tientallen procenten is gegroeid en de reële gezinsinkomens vrijwel niet. Rara, hoe kan dat?

Hoe kan het dat de economische groei maar doorgaat, dat bedrijven steeds meer winst maken, dat aandeelhouders steeds rijker worden, maar dat werknemers die daar met bloed, zweet en tranen voor zorgen, daar nauwelijks iets van merken? Sterker nog, die gaan er verhoudingsgewijs al decennialang op achteruit.

Media 2

Climate change? Try catastrophic climate breakdown

The message from the IPCC report is familiar and shattering: it's as bad as we thought it was

The Earth is in a death spiral. It will take radical action to save us

George Monbiot

Waarom depressie volksziekte nummer één aan het worden is

Climate breakdown could be rapid and unpredictable. We can no longer tinker around the edges and hope minor changes will avert collapse

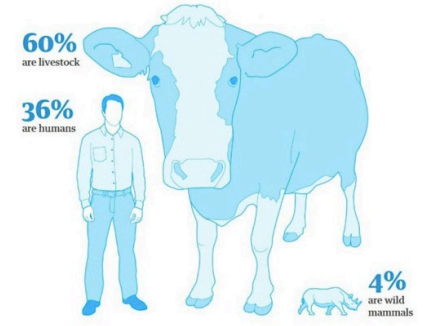
Humans just 0.01% of all life but have destroyed 83% of wild mammals - study

Groundbreaking assessment of all life on Earth reveals humanity's surprisingly tiny part in it as well as our disproportionate impact

Earth has lost a third of arable land in past 40 years, scientists say

Experts point to damage caused by erosion and pollution, raising major concerns about degraded soil amid surging global demand for food

Every time we destroy a patch of rainforest, this changes the future of Earth's geology. So far, we have transformed more than 50 per cent of Earth's land area for our own purposes. Deforestation, farming, drilling, mining, landfills, dam-building and coastal reclamation are all having widespread effects on sedimentary processes, disrupting how layers of rock are laid down, which will be detectable thousands of years in the future.

- Since 2015, the richest 1% has owned more wealth than the rest of the planet.³
- Eight men now own the same amount of wealth as the poorest half of the world.⁴
- Over the next 20 years, 500 people will hand over \$2.1 trillion to their heirs – a sum larger than the GDP of India, a country of 1.3 billion people.⁵
- The incomes of the poorest 10% of people increased by less than \$3 a year between 1988 and 2011, while the incomes of the richest 1% increased 182 times as much.⁶
- A FTSE-100 CEO earns as much in a year as 10,000 people in working in garment factories in Bangladesh.⁷
- In the US, new research by economist Thomas Piketty shows that over the last 30 years the growth in the incomes of the bottom 50% has been zero, whereas incomes of the top 1% have grown 300%.⁸
- In Vietnam, the country's richest man earns more in a day than the poorest person earns in 10 years.⁹

Richest 1% on target to own two-thirds of all wealth by 2030

World leaders urged to act as anger over inequality reaches a 'tipping point'

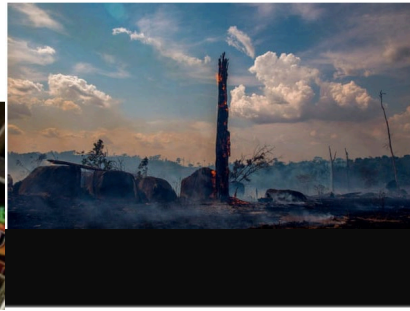

Meer mensen kloppen aan bij voedselbank

Amazon rainforest 'close to irreversible tipping point'

Forecast suggests rainforest could stop producing enough rain to sustain itself by 2021

Rising sea levels threaten hundreds of millions -- and it's much worse than we thought

Er zijn veel alternatieven voor het bruto binnenlands product. Hier een selectie van de belangrijkste internationale bijdrages en de Nederlandse initiatieven.

Bruto binnenlands product

De meest gebruikte indicator uit de nationale rekeningen is het bruto binnenlands product (bbp). Het bbp is de som van de toegevoegde waarde die in het land is gegenereerd en het saldo van productgebonden belastingen en subsidies.

Leefsituatie-index

De leefsituatie-index van het Sociaal en Cultureel Planbureau geeft een samenvatting van individueel welzijn en welvaart.

Duurzaam nationaal inkomen

Roefie Hueting is de grondlegger van het duurzaam nationaal inkomen, waarbij milieufuncties centraal staan.

World database of happiness

De levensverwachting en eigen meting van geluk zijn gemakkelijk meetbaar en internationaal vergelijkbaar.

Our common future

De Verenigde Naties zijn al decennia bezig met brede welvaart. Zo hebben het Brundtland-rapport uit 1987 en de daaropvolgende Earth Summits niet-conceptuele indicatoren en indicatorensets een enorme boost gegeven.

Monitor Brede Welvaart

De monitor wordt samengesteld door het CBS en geeft aan de hand van drie dashboards met indicatoren informatie over welvaart in de brede zin van het woord.

Hier en nu

Later

Elders

Brede Welvaartsindicator

De Brede Welvaartsindicator sluit aan op het raamwerk van het Better Life Initiative van de OESO en kiest voor één indicator. Hierdoor zijn uitruilen tussen verschillende dimensies expliciet en is vergelijken van welvaart tussen regio's en over de tijd mogelijk.

Mismeasuring our lives

Met het 'Stiglitz-rapport' nam de aandacht voor brede welvaart sterk toe. De commissie werd ingesteld door de Franse president Sarkozy.

U-index

Daniel Kahneman en Alan Krueger hebben een index voorgesteld die de tijd meet dat individuen ongelukkig zijn.

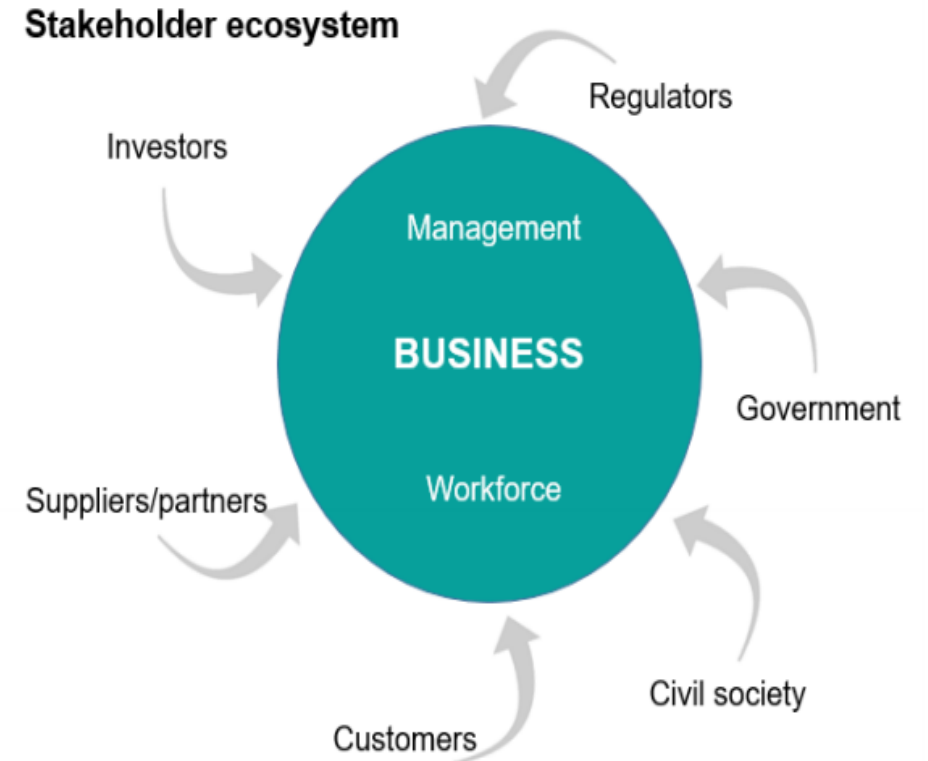
WIERE WINST !

- **Robert Kennedy, 1968:**

*“We hebben te veel en te lang persoonlijke bloei en gemeenschapswaarden opgegeven louter ten behoeve van de accumulatie van materiële dingen. Ons bruto nationaal product is nu meer dan \$ 800 miljard dollar per jaar, maar dat bruto nationaal product... is inclusief luchtvervuiling, advertenties voor sigaretten en ambulances die bloedbaden op snelwegen opruimen. Het is inclusief speciale sloten voor onze deuren en gevangenissen voor mensen die ze breken. Het is inclusief de uitputting van de mahonieboom en het verlies van natuurlijk schoon in chaotische wildgroei. Het is inclusief napalm bommen en nucleaire kernkoppen en gewapende auto's voor de politie om te vechten tegen de rellen in onze steden en inclusief de televisieprogramma's die geweld verheerlijken om zodoende speelgoed te kunnen verkopen aan onze kinderen. Echter, het bruto nationaal product meet niet de gezondheid van onze kinderen, de kwaliteit van hun onderwijs en het plezier van hun spel. Het is niet inclusief de schoonheid van onze poëzie, of de kracht van onze relaties, de diepgang van onze publieke debatten of de integriteit van onze ambtenaren. Het meet ons verstand noch onze moed, onze wijsheid noch ons leren, onze compassie noch onze toewijding aan ons land, **het meet kortom alles, behalve dat wat het leven kwaliteit geeft.**”*

- (lokale) Overheid: heeft zich via VN gecommiteerd aan 17 SDG doelstellingen en zet zich in voor de verwezenlijking van de SDG's via beleid en eigen aanbestedingsprocedures voor (MKB) bedrijven
- Regelgevende instanties: (MKB) bedrijven zullen in toenemende mate aan striktere nationale en internationale (CO2 en circulariteits) doelstellingen en regelgeving worden blootgesteld
- Investeerders: Meer eisen aan (MKB) bedrijven om de transitie naar de “nieuwe economie” te maken, al is het maar om (toekomstige) blootstelling aan transitie- en reputatierisico's te voorkomen.
- Toeleveranciers/partners: Partijen uit de keten zullen eisen aan elkaar gaan stellen.
- Klanten: Driekwart van de consumenten in Nederland vindt dat bedrijven positief moeten bijdragen aan de maatschappij, het milieu en het welzijn van mensen. Slechts 29% vindt echter dat bedrijven dit ook echt doen (dossier duurzaam 2019).
- Maatschappij: social license to operate bepaalt de mate waarin een samenleving een bedrijf accepteert en steunt.

BEDRIUWEN MOATTE EK MEIDWAAN !!

Wrâld net sa:

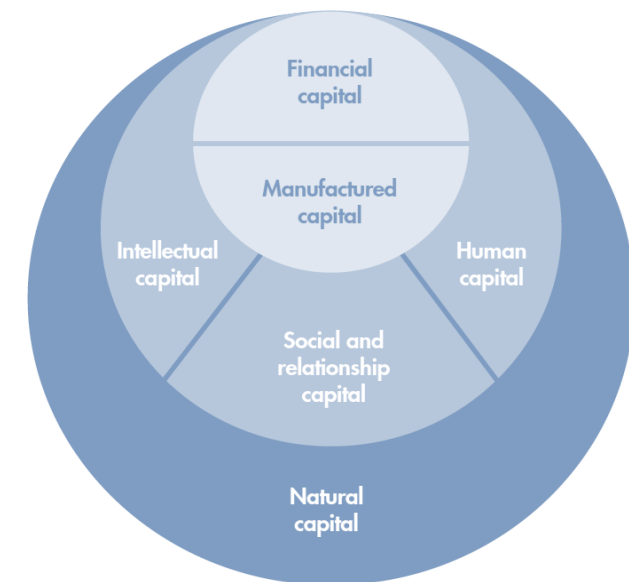
“an entity's greatest responsibility lies in the satisfaction of the shareholders.”

(Friedman, 1970)

Mar sa:

“Organisations create (or destroy) value for their providers of finance through the value they create (or destroy) for the organisation and society. Through the process of creating (or destroying) value, organisations have an impact (positive or negative) on the achievement of the SDGs. The achievement of the SDGs is critical to creating long term value for providers of finance.” (Adams e.a., 2020).

- Lok op 1

- De meeste indices van welvaart meten levensvoorwaarden, terwijl het gaat om levensuitkomsten
- Deze gemeten voorwaarden geven aan hoe het gaat met de ingezette koers, **niet of die juist is.**
- Meting van gelukkige levensjaren is makkelijk en internationaal vergelijkbaar en kan ook ingebed worden in beleid.

(Veenhoven, 2019)

Fries Social Planbureau - FSP

7 december 2018 - Henk Fernee e.a.

De Friese paradox: gelukkig met minder?

PREMIUM

Geld maakt gelukkig, het lijkt een waarheid als een koe. Maar minder geld maakt Friezen niet per definitie ongelukkig, blijkt uit onderzoek. Integendeel. Toch 'it bêste lân fan d'ierde'?

BEELDBEWERKING LEEUWARDER COURANT. FOTO'S LC ARCHIEF

Nije Wetjouwng EU (Green Deal)

Internationaal:

- Sustainable Development Goals
- Parijs Akkoord (opwarming aarde ruim onder de 2 graden vanaf 1990)

Europese Green Deal – Fit for 55 pakket

- EU Taxonomie – Een lijst: Wat verstaan we wel en niet onder duurzaamheid
- CO-2 uitstoot wordt duurder
- Actieplan Circulaire Economie – gericht op afval preventie en levensduur producten
- Uitgebreide Producenten Aansprakelijkheid
- CSRD – Corporate Sustainability Reporting Directive (2 van de 3)
  - o Meer dan 250 medewerkers
  - o Meer dan 40 miljoen euro omzet per jaar
  - o Meer dan 20 miljoen euro op de balans
- Corporate Sustainability Due Diligence Directive (uitbreiding CSRD)

Nationaal

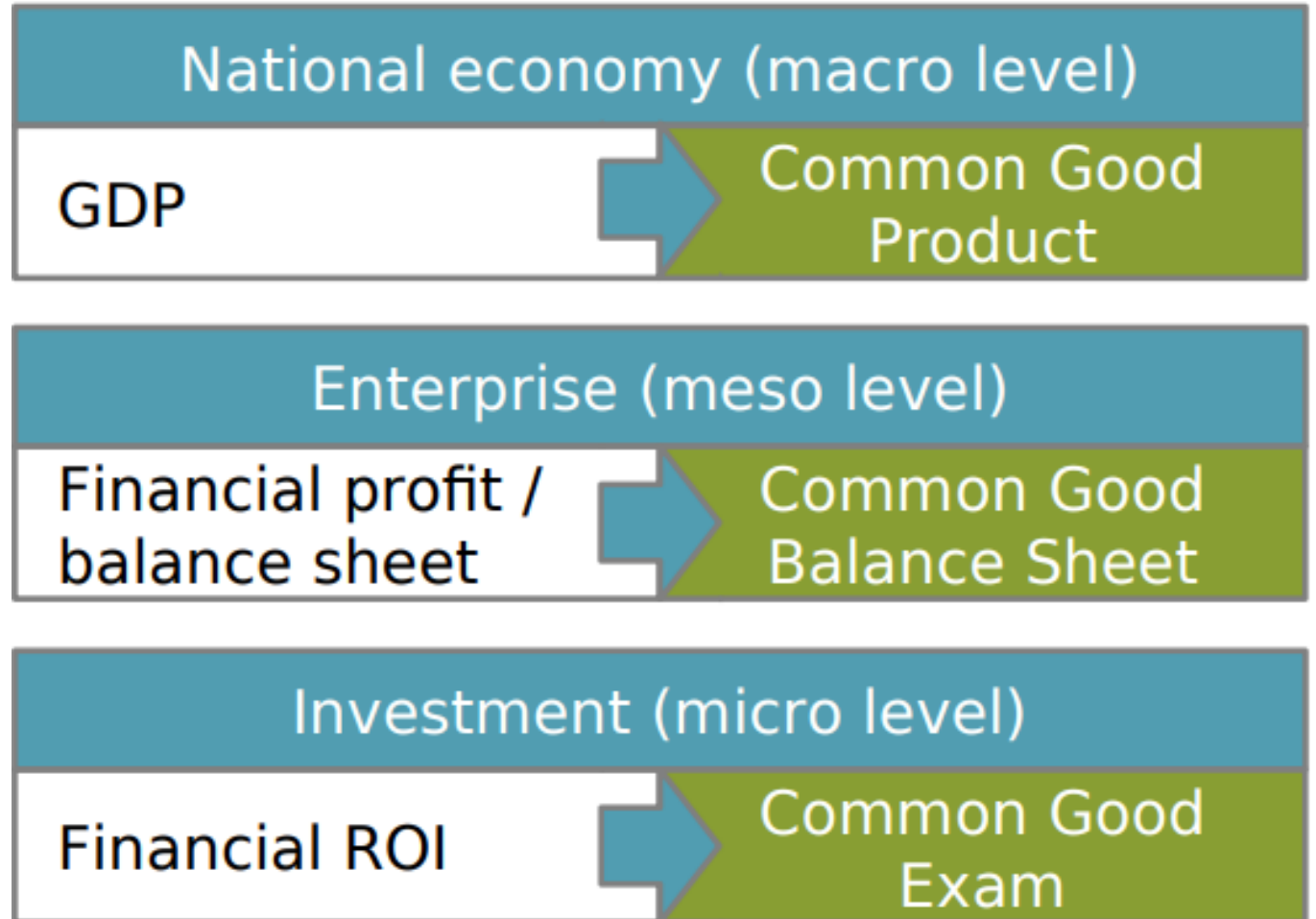
- Vertaling Green Deal naar Nederlandse wetgeving
- De nieuwe omgevingswet met vroegtijdige participatie van betrokkenen

From GDP to the Common Good Product (CGP)

Measuring Economic Success
According to the Goal

From TINA to TAPAS

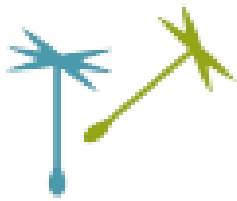

What *should* grow (forever)?

**Defining wellbeing / welfare /
the greater common good!**

✓ Health	Recreation
✓ Happiness	Education
✓ Trust	Co-determinatoin
✓ Strenght of relationships	Meaningful work
✓ Ecosystem stability	Fair and just distribution
✓ Gender equality	Non-violence & peace

Common Good Product

Ecology	Society	Economy	Culture
Stable climate	Social cohesion	All basic needs met	Fundamental rights
Biodiversity	Just distribution	Education & Training	Democratic participation
Drinking water	Healthy years	Technical infrastructure	Equality and non-discrimination
Clean air	Trust	Mobility (= Accessibility)	Cultural diversity
Accessible recreation areas	Good relationships	Dignified housing & buildings	Arts & celebrations

COMMON GOOD MATRIX 5.0

VALUE	HUMAN DIGNITY	SOLIDARITY AND SOCIAL JUSTICE	ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY	TRANSPARENCY AND CO-DETERMINATION
STAKEHOLDER				
A: SUPPLIERS	A1 Human dignity in the supply chain	A2 Solidarity and social justice in the supply chain	A3 Environmental sustainability in the supply chain	A4 Transparency and co-determination in the supply chain
B: OWNERS, EQUITY- AND FINANCIAL SERVICE PROVIDERS	B1 Ethical position in relation to financial resources	B2 Social position in relation to financial resources	B3 Use of funds in relation to social and environmental impacts	B4 Ownership and co-determination
C: EMPLOYEES, INCLUDING CO-WORKING EMPLOYERS	C1 Human dignity in the workplace and working environment	C2 Self-determined working arrangements	C3 Environmentally-friendly behaviour of staff	C4 Co-determination and transparency within the organisation
D: CUSTOMERS AND OTHER COMPANIES	D1 Ethical customer relations	D2 Cooperation and solidarity with other companies	D3 Impact on the environment of the use and disposal of products and services	D4 Customer participation and product transparency
E: SOCIAL ENVIRONMENT	E1 Purpose of products and services and their effects on society	E2 Contribution to the community	E3 Reduction of environmental impact	E4 Social co-determination and transparency

SDG Management System voor bedrijven en overheden

	Human dignity	Solidarity and social justice	Environmental sustainability	Transparency and co-determination
Suppliers	Human dignity in the supply chain A1 	Solidarity and social justice in the supply chain A2 	Environmental sustainability in the supply chain A3 	Transparency and co-determination in the supply chain A4
Owners, equity- and financial service providers	Ethical position in relation to financial resources B1 	Social position in relation to financial resources B2 	Use of funds in relation to social and environmental impacts B3 	Ownership and co-determination B4
Employees, including co-working employers	Human dignity in the workplace and working environment C1 	Self-determined working arrangements C2 	Environmentally friendly behaviour of staff C3 	Co-determination and transparency within the organisation C4
Customers and other companies	Ethical customer relations D1 	Cooperation and solidarity with other companies D2 	Impact on the environment of the use and disposal of products and services D3 	Product transparency and co-determination D4
Social environment	Purpose of products and services and their effects on society E1 	Contribution to the community E2 	Reduction of environmental impact E3 	Social co-determination and transparency E4

Evaluatieniveau

Voorbeeldig

Ethisch supply management maakt deel uit van de bedrijfsidentiteit en positionering van het bedrijf. Innovatieve procedures voor ethisch sourcen worden geïmplementeerd in alle bedrijfssectoren.

Ervaren

Er zijn uitgebreide inkooprichtlijnen opgesteld waarin wordt beschreven hoe leveranciers worden beoordeeld, geselecteerd en ondersteund bij het implementeren van vereiste waarden op basis van sociale criteria. Bijna alle leveranciers hebben bovengemiddelde arbeidsomstandigheden.

Gevorderd

Er zijn initiële maatregelen genomen om leveranciers eerlijke en ethische werkmethoden te bieden. Bovendien wordt de hele supply chain geëvalueerd met het oog op ethische werkomstandigheden.

Aan de slag

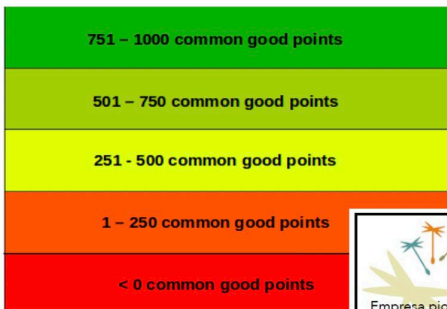
Sommige essentiële leveranciers zijn beoordeeld op basis van hun arbeidsomstandigheden en er zijn verbeteringsstrategieën ingevoerd. Initiële exclusiecriteria bestaan bij het doen van aankopen.

Basislijn

Leveranciers respecteren de wetten met betrekking tot arbeidsnormen. Er is geen verdere verwachting van een grotere maatschappelijke verantwoordelijkheid van de leveranciers.

Clear visibility – ECG label

2012/MBC 4.0.1

78,7%

Empresa pionera de la **ECONOMÍA DEL BIEN COMÚN** con Balance auditado

www.balanceEBC.org/123456

Audit certificate

AUDIT CERTIFICATE:	External Audit	Common Good Balance Sheet:	Ynova Innovation Company BV	
	M5.0 Compact	2019	Auditor: Regina Soergel	
VALUE	HUMAN DIGNITY	SOLIDARITY AND SOCIAL JUSTICE	ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY	TRANSPARENCY AND CO-DETERMINATION
STAKEHOLDER				
A: SUPPLIERS	A1 Human dignity in the supply chain 10 %	A2 Solidarity and social justice in the supply chain 10 %	A3 Environmental sustainability in the supply chain 30 %	A4 Transparency and co-determination in the supply chain 10 %
B: OWNERS, EQUITY AND FINANCIAL SERVICE PROVIDERS	B1 Ethical position in relation to financial resources 10 %	B2 Social position in relation to financial resources J.	B3 Use of funds in relation to social and environmental impacts 30 %	B4 Ownership and co-determination 10 %
C: EMPLOYEES, INCLUDING CO-WORKING EMPLOYERS	C1 Human dignity in the workplace and working environment 70 %	C2 Self-determined working arrangements 30 %	C3 Environmentally-friendly behaviour of staff 30 %	C4 Co-determination and transparency within the organisation 100 %
D: CUSTOMERS AND OTHER COMPANIES	D1 Ethical customer relations 10 %	D2 Cooperation and solidarity with other companies 50 %	D3 Impact on the environment of the use and disposal of products and services 10 %	D4 Customer participation and product transparency 10 %
E: SOCIAL ENVIRONMENT	E1 Purpose of products and services and their effects on society 30 %	E2 Contribution to the community 30 %	E3 Reduction of environmental impact 10 %	E4 Social co-determination and transparency 10 %
			Certificate valid until: 10/31/2022	BALANCE TOTAL: 300

This certifies the audit of the Common Good Report. The certificate relates to the Common Good Balance Sheet 5.0. AUDIT CERTIFICATE ID: rly/ta
For more information on the matrix, the indicators and the audit system, go to www.ecogood.org

2024 - 3^e ECG - Internationale Science Conference in Leeuwarden (i.o.)

Er is meer nodig dan een tuinslang.....

IPCC de klimaatdoelen worden niet gehaald .... dus

It is o an ús !

Tank foar jo oandacht

Fragen ?

Jacqueline Hofstede

+31651340737

j.hofstede@ynova.nl

www.ynova.eu

Taeke Tuinstra

+31628317309

taeke.tuinstra@nhlstenden.com